

IITTI Anhava tuulipuiston hankealueen ja sähkönsiirtolinjojen arkeologinen inventointi 2022

**Alexander Bakhia
Tomi Kuljukkan**

Tilaaaja: WSP Finland Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Inventointi.....	4
Maastotyö.....	5
Tulos	5
Lähteet	6
Vanhoja karttoja.....	7
Kohdeluettelo	8
Yleiskartta.....	9
Yleiskuvia	9
Kiinteät muinaisjäännökset	10
1 IITTI KIVISENARONKALLIOT	10
2 IITTI NIINIMÄENTIE.....	12
3 IITTI MUSTALAMPI	13
4 IITTI TERVAHARJU	14
5 IITTI METSÄLÄ.....	16
6 IITTI LYÖTTILÄ RUOKOSUO.....	17
7 IITTI TOITILANSUO.....	19
9 IITTI PUKKISUO	20
10 IITTI TERVAHARJU 2.....	22
11 IITTI MUSTALAMMINSUO	23
12 IITTI SITIKKANIEMI	23
14 IITTI HEINÄSUO	24
15 IITTI ANHAVAISTENTIE.....	25
Muut kulttuuriperintökohteet.....	27
8 IITTI PUKKISUO 2	27
13 IITTI MYLLYOJA	28

Kansikuva: Järvimaisemaa suunnitellun sähkölinjan varrelta, Korian Napanrinteellä.

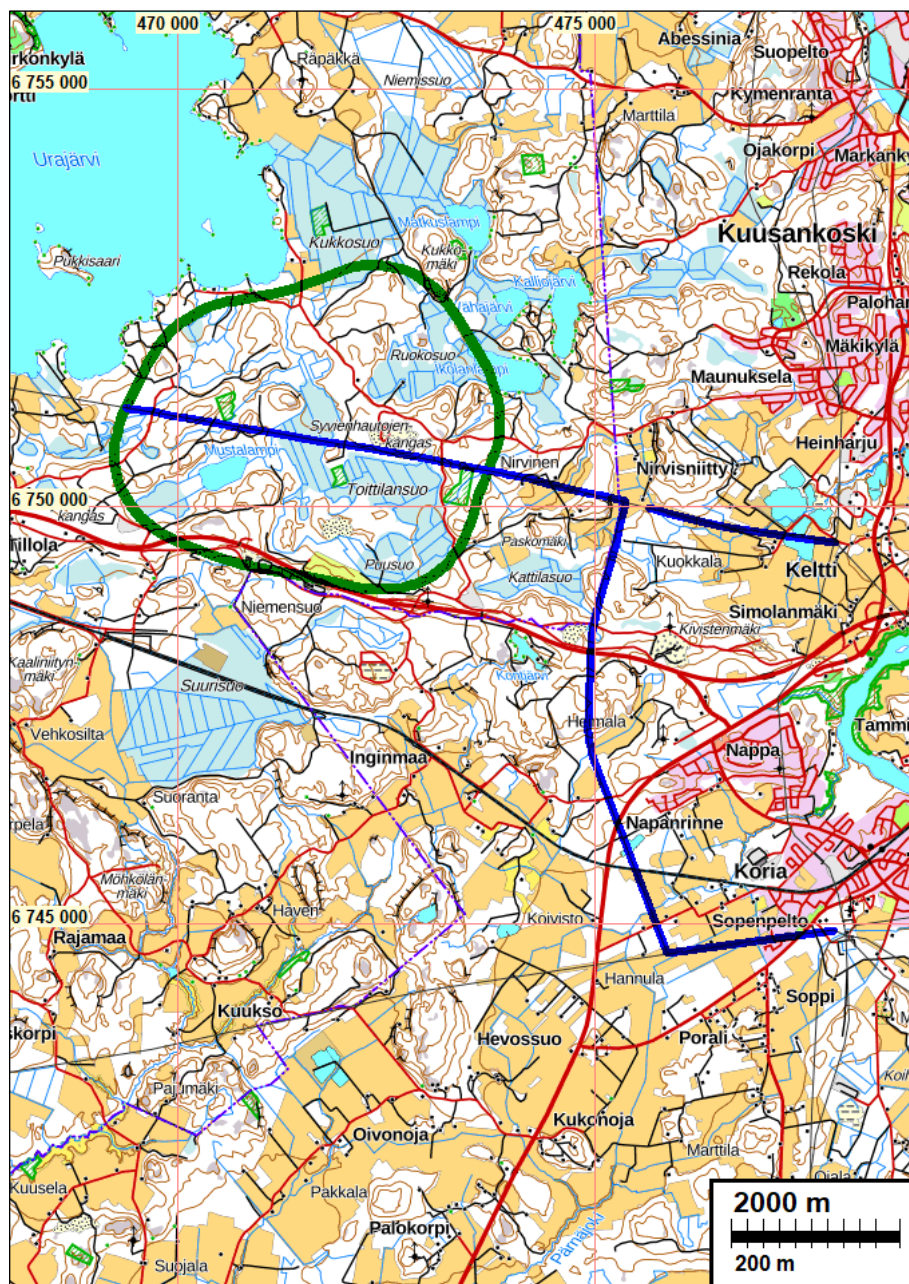
Perustiedot

<i>Alue:</i>	Anhavan tuulivoimapuiston hankealue (13,5 km ²) sekä sinne johtavan sähkönsiirtolinjan vaihtoehtoiset linjaukset (yhteensä 21 km). Sähkönsiirtolinjat tutkittiin n. 200 m leveänä käytävänä.
<i>Tarkoitus:</i>	Selvittää tuulipuiston hankealueen ja sähkönsiirtolinjojen muinaisjäännökset ja muut suojeltavaksi katsottavat arkeologiset kulttuuriperintökohteet.
<i>Maastotyö:</i>	3-5.5.2023 ja 12.7.2023.
<i>Tilaaja:</i>	WSP Finland Oy
<i>Tekijät:</i>	Mikroliitti Oy. Maastotyö: Alexander Bakhia ja Tomi Kuljukka, Raportti: Alexander Bakhia.
<i>Tulokset</i>	Tuulipuiston suunnittelualueelta tunnettiin ennen inventointia 9 kiinteää muinaisjäännöstä. Inventoinnissa löydettiin alueelta neljä uutta kiinteää muinaisjäännöstä, yksi muu kulttuuriperintökohde ja yksi mahdollinen muinaisjäännös.

Inventoinnin jälkeen alueelta tunnetaan 13 kiinteää muinaisjäännöstä ja 2 muuta kulttuuriperintökohdetta.

Selityksiä:

Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 7/2023, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 5/2023. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja tallella Mikrolin Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla. Kuvaaja: Tomi Kuljukka.

Tutkimusalue rajattuna kartalle vihreällä ja inventoidut sähkönsiirtolinjat sinisellä.

Inventointi

litin Anhavaan suunnitellaan tuulivoimapuistoa. WSP Finland Oy tilasi suunnitellun tuulivoima-alueen arkeologisen inventoinnin Mikrolit Oy:ltä. Alexander Bakhia ja Tomi Kuljukka tekivät inventoinnin maastotyön 3-5.5.2023, työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Tuulipuiston hankealue sijaitsee Urajärven lounaispuolella, litin kirkolta n. 5 km lounaaseen. Sen koko on n. 13,5 km². Maastoltaan tutkimusalue on alavilla alueilla suota ja korkeammilla maastonkohdilla hiekkapohjaista kangasmetsää. Paikoitellen tutkimusalueella on kalliomaata, erityisesti korkeimpien maastonkohtien huipulla. Tutkimusalueella vesistöjä on alueen länsipäässä sijaitseva Mustalampi (80 m mpy) sekä kapea Myllyoja tutkimusalueen pohjoispäädyssä, joka alkaa Mustalammesta ja laskee hankealueesta pohjoiseen sijaitsevaan Urajärveen.

Hankkeella on kaksi vaihtoehtoa sähkönsiirrolle. Sähkönsiirtolinja SV1 on pituudeltaan n. 13,7 km ja kulkee hankealueesta itään litin ja Kuusankosken kuntien väliselle rajalle, mistä se kääntyy etelään kohti Korian sähköasemaa. Maasto tämän linjan varrella on suurimmalta osin jyrkkiä mäkiä ja peltoalueita, sähköaseman lähistöllä esikaupunkialuetta. Sähkönsiirtolinja SV2 on pituudeltaan 8,5 km ja se kulkee hankealueen itärajalta lähes suorassa linjassa itään Keltin kylässä sijaitsevaan teollisuuden verkkoliityntäyhteyteen. Maasto SV2:n varrella on pääosin savipohjaista peltoa, joiden välissä sijaitsee jyrkkää kalliomaata ja moreenimaaperäistä metsää. Sähkönsiirtolinjat tutkittiin tässä inventoinnissa n. 100 m käytävänä, 100 m linjan molemmin puolin.

Hankealue on topografialtaan jyrkkää, sijoittuen 70–120 m mpy korkeustasojen välille. Muinainen Itämeri ei ole ulottunut viime jääkauden jälkeisen ihmisasutuksen aikana tutkimusalueelle, eikä alueella siten voi sijaita rantasidonnaisia esihistoriallisia jäännöksiä kuin Mustalammen rannoilla. Hankealueen kuivat maat ovat jyrkkiä kallioita ja hiekka- ja moreenimaata, eli soveltumatonta rautakautiselle maanviljelykulttuurille. Vaikka hankealue on lähtökohtaisesti epätodennäköistä maastoa esihistoriallisille löydöille, tunnetaan alueen sisältä useampi esihistorialliseksi haudaksi määriteltä rökkiö. Mitään todisteita, kuten löytöjä, rökkiöiden ajoituksesta ja funktiosta ei ole, niiden hautaröykkiöisyys ja esihistoriallisuus on oletusta.

Maaston korkeustaso sähkönsiirtolinjojen kohdilla on välillä 60–110 m mpy, linjojen sijoittuen pääosin 80–100 m mpy korkeustasoille. Muinainen Itämeri ei ole ulottunut viime jääkauden jälkeisen ihmisasutuksen aikana sähkönsiirtolinjojenkaan varrelle, eikä niiden kohdille ole ulottunut mikään tiedossa oleva muinaisjärvi.

Historiallisella ajalla suurin osa hankealueesta on ollut Niinimäen ja Radansuun kylien maita litin pitäjässä. Sähkönsiirtolinjat ovat tämän lisäksi kulkeneet Keltin kylän ja Napan kylän maiden läpi. Hankealue ja sähkönsiirtolinjat ovat sijainneet kunkin kylän takamailla, sekä kaukana merkittävistä teistä. Hankealueesta välittömästi kaakkoon on käyty Kustaa III:n sodan taistelu Tillolassa v. 1790. Taistelukarttojen mukaan Tillolan päätaistelu ei ole ulottunut hankealueelle (Rahtola 2017), taistelun kahakoiden sijainnista ei ole tietoa. Hankealueella voi kuitenkin sijaita muita taisteluun liittyviä jäänteitä, kuten ryssänuuneja.

Tutkimusaluetta tai sen joitain osia ovat inventoineet Matti Huurre (1974), Martti Koponen & Hannu Poutiainen (1994), Johanna Seppä (2003), John Lagerstedt (2008), Katja Vuoristo (2008), Johanna Stenberg (2014) ja Teemu Tiainen (2022).

Tutkimusalueelta tunnetaan entuudestaan 9 kiinteää muinaisjäännöstä (raportin kohteet 1–7, 9–10). Tunnetuista kohteista kolme (kohteet 3, 5 ja 7) ovat yllä mainittuja mahdollisia esihistoriallisia hautaröykkiöitä. Muut tunnetut kohteet ovat erilaisia historiallisen ajan rakenteita kuten tervahautoja ja 1. ms aikaisia taisteluhautoja. Alueelta tunnetaan lisäksi yksi muu kulttuuriperintökohde,

historiallisen ajan torpanpaikka [8 litti Pukkisuo 2](#). Sähkönsiirtolinjojen varrelta ei tunneta arkeologisia suojelukohteita.

Maastotyö

Maastotöiden valmisteluvaiheessa tutkittiin MML:n laserkeilausaineistosta laadittua rinnevarjostetta, josta etsittiin arkeologisiin jäännöksiin viittaavia ilmiöitä ja maastonmuotoja. Rinnevarjosteesta havaittiin useampi kuoppamainen anomalia, jotka tarkastettiin maastossa. Suurin osa anomaliaista osoittautui historiallisen ajan tervahaudoiksi (kohteet [11–12](#) ja [14–15](#)), kun taas loput olivat luontaisia painaumuksia tai nykyaikaisia hiekanottokuoppia. Tämän lisäksi rinnevarjosteesta kartoitettiin taistelukaivantoja ja niihin liittyviä rakenteita. Tunnettujen puolustusvarustusten lisäksi rinnevarjosteesta ei havaittu uusia kartoittamattomia puolustusvarustuksia. Inventoinnin valmistelutöiden yhteydessä tarkastettiin aluetta kuvaavista vanhoista kartoista kuninkaankartta (1796), pitäjänkartta (1842), Kalmbergin kartta (1855), senaatinkartta (1875) sekä vuoden 1965 peruskartta. Tutkimusalue oli kaikilla kartoilla asuttamatonta. Kalmbergin karttaan tutkimusalueelle on merkitty mylly, Urajärveltä aikoinaan Mustalammelle asti kulkeneen Myllyojan varrelta. Maastossa myllyn kohdilta havaittiin uudehko silta ja mahdollisia myllyn jäänteitä ([kohde 13](#)).

Tutkimusalue tutkittiin maastossa enimmäkseen silmämääräisesti havainnoiden. Kaikki kuivalla maalla sijaitsevat voimalanpaikat tarkastettiin silmämääräisesti, yksittäisille voimalanpaikoille tehtiin koepistoja. Voimalapaikoille kuljettaessa tutkittiin muutakin maastoa laajalti. Voimalapaikkojen kohdilta ei havaittu mitään vanhaan ihmistoimintaan viittaavaa. Suoalueet ja suometsät ovat arkeologisesti mielenkiinnottomia – lidaraineiston vahvistamana, eikä niissä sijainneita voimalanpaikkoja tarkastettu. Hankealueen kaikki ajokelpoiset tiet ajettiin läpi, autosta maastoa tarkkailen.

Sähkönsiirtolinjat tutkittiin maastossa n. 100 m käytävänä, 50 m linjan molemmin puolin. Sähkönsiirtolinjoja ei tarkastettu kokonaisuudessaan, vaan niiden varrelta valittiin maastotyön valmisteluvaiheessa arkeologisesti mielenkiintoisimmat alueet, jotka tarkastettiin maastossa. Sähkölinojen maasto ei ollut jyrkkyytensä vuoksi muinaisjäännösten kannalta lupaavaa. Maasto sähkönsiirtolinjoilla oli jyrkkää mäenreunaa, heinällä olevaa peltoa ja tiheää vesakkoa, mikä teki mahdollisten muinaisjäännösten havainnoinnista haastavaa. Sähkönsiirtolinjojen varrelta ei havaittu arkeologisia suojelukohteita.

Entuudestaan tunnetut kiinteät muinaisjäännöskohteet tarkastettiin maastossa. Kohteiden [3](#), [5](#), [7](#) sijaintia ja tutkimusalueella sijaitsevien taistelukaivantojen (kohteet [1](#), [4](#)) muinaisjäännösrajausta tarkennettiin.

Tulos

Tuulipuiston suunnittelualueelta tunnettiin ennen inventointia 9 kiinteää muinaisjäännöstä. Sähkönsiirtolinjojen varrelta ei tunnettu ennen inventointia arkeologisia suojelukohteita. Entuudestaan tunnetuista kohteista neljä olivat 1. maailmansodan puolustusvarustuksia (raportin kohteet [1](#), [2](#), [4](#), [9](#)), kolme varhaismetallikautista röykkiötä (kohteet [3](#), [5](#) ja [7](#)), yksi historiallisen ajan tervahauta ([kohde 10](#)) ja yksi historiallisen ajan valmistuspaikka ([kohde 6](#)). Pukkisuon pohjoisreunan tuntumasta tunnettiin entuudestaan muu kulttuuriperintökohde, historiallisen ajan asuinpaikka [kohde 8 litti Pukkisuo 2](#). Inventoinnin havaintojen perusteella kolmen tunnetun kohteen (kohteet [5–7](#)) ajoitusta ja muinaisjäännöslajia ehdotetaan muutettavaksi, kohteen [3](#) paikkatietoa tarkennettiin ja kahden kohteen (kohteet [1](#) ja [4](#)) muinaisjäännösrajausta oikaistiin.

Inventoinnissa löydettiin alueelta neljä uutta kiinteää muinaisjäännöstä (kohteet [11–12](#), [14–15](#)). Kaikki uudet kohteet ovat historiallisen ajan tervahautoja. Tutkimusalueelta löydettiin myös uusi muu kulttuuriperintökohde, historiallisen ajan vesimylly [13 litti Myllyoja](#).

Inventoinnin jälkeen alueelta tunnetaan 13 kiinteää muinaisjäännöstä ja 2 arkeologista muuta kulttuuriperintökohdetta, yhteensä 15 arkeologista suojelukohdetta.

Hankkeella voi sen nykyisten suunnitelmien mukaan olla vaikutusta kohteisiin [4 litti Tervaharju](#) ja [10 litti Tervaharju 2](#), jotka sijaitsevat vain 70 m päässä suunnitellusta voimalapaikasta. Muut kohdetteet sijaitsevat yli 250 m päässä suunnitelluista voimalapaikoista.

13.12.2023

Alexander Bakhia
Mikroliitti Oy

Lähteet

Kalmbergin kartasto, P.V. 5, 1855. Kansallisarkisto.

Lagerstedt, John. 2008. Pohjois-Kymenlaakso sotahistoriallisten muinaisjäännösten inventointi. Museovirasto.

Lindén, M.J. 1784/1811. Seperat förrättningskarta kartdel I-IV, klyvning. Maanmittauslaitos.

Peruskartasto, 1965. 3113 02, 3113 04 & 3113 05. Maanmittauslaitos.

Pitäjänpöytä, 1842. 3113 02, 3113 04 & 3113 05. Maanmittauslaitos.

Rahtola, Johanna. 2017. Iitti-Kouvola Tillolan taistelupaikan tarkkuusinventointi vt 12:n parannusalueilla. Mikroliitti Oy.

Saipio, Jarkko. 2023. Lapp Cairns – Spatial and Cultural Context of Early Metal Period Stone Structures in the Finnish Lake District. Iskos.

Senaatinkartta XIV:37 & XII: 37, 1872. Maanmittauslaitos.

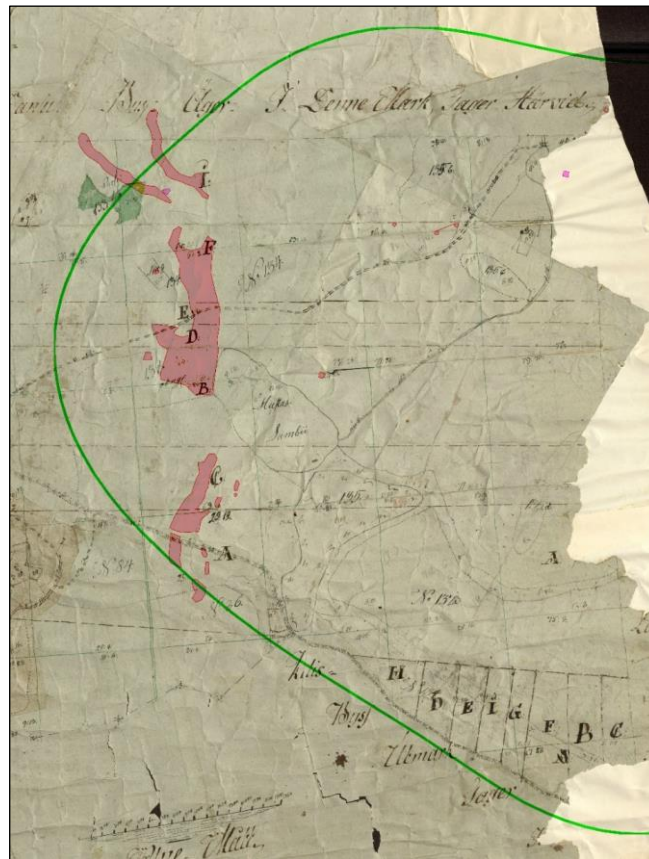
Seppä, Johanna. 2003. Iitin arkeologinen inventointi. Museovirasto.

Stenberg, Johanna. 2014. Iitti Tillolan moottoriurheilukeskuksen alueen muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy.

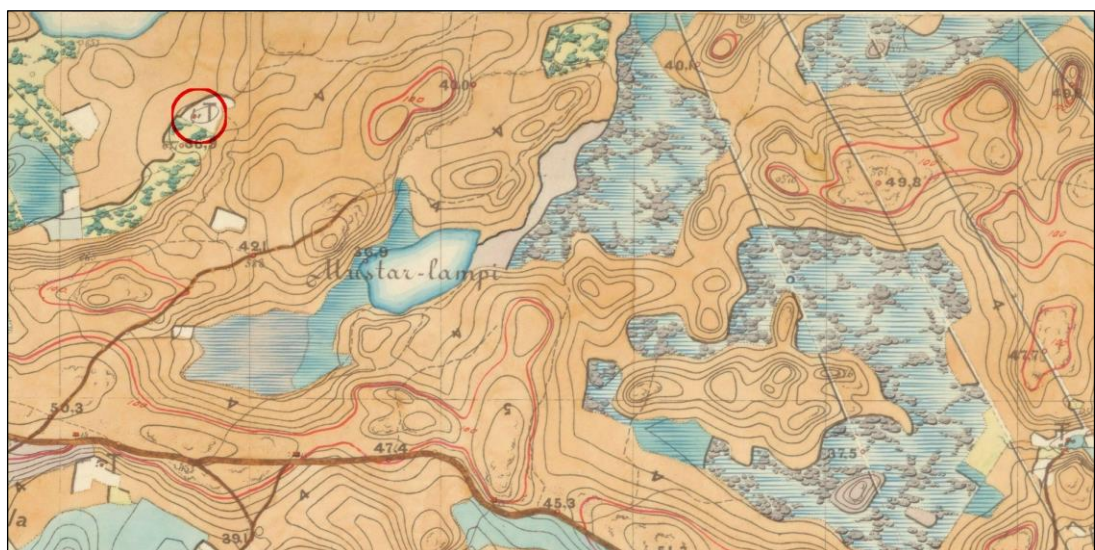
Tiainen, Teemu. 2022. Iitin aurinkovoimapuiston arkeologinen inventointi 2022. Ahlman Group.

Vuoristo, Katja. 2008. Iitin historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi. Museovirasto.

Vanhoja karttoja

Hankealueen länsipääty toimituskartalla vuodelta 1784/1811. Kohteiden muinaisjäännösalueet punaisella.

Otteita vuoden 1875 senaatin kartastosta (karttalehdet: yllä XIV 37, alla XII 37). Alueelle on merkitty vain yksi torppa (kohde 8, punaisen ympyrän sisällä).

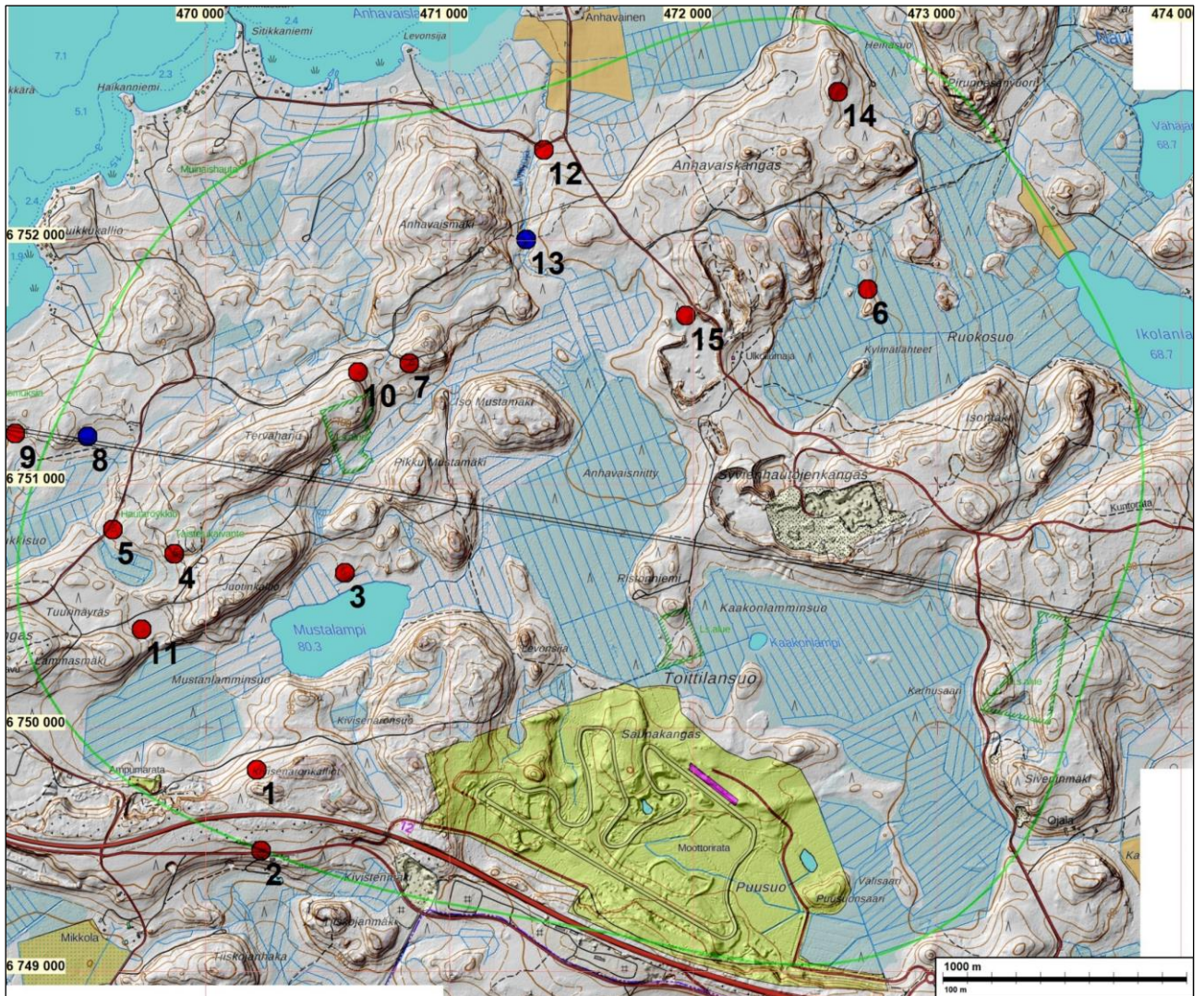

Vasemmalla: Ote pitäjänkartasta v. 1842 (karttalehti 3113 05). Osalla aluetta on myöhempää päällepiirrosta ("kiila" alueen halki pohjoisesta etelään) Tutkimusalueen karkea rajausta vihreällä. Oikealla: Ote v. 1855 Kalmbergin kartastosta. Tutkimusalueen sijainti ympyrän sisällä.

Kohdeluettelo

No	N	E	Nimi	Ajoitus	Laji	MJT
1	6749827	470210	Kivisenaronkalliot	1. maailmansota	taistelukaivannot	1000012867
2	6749497	470229	Niinimäentie	1. maailmansota	taistelukaivannot	1000012866
3	6750637	470572	Mustalampi	ajoittamaton	röykkiö	142010034
4	6750714	469871	Tervaharju	1. maailmansota	taistelukaivannot	1000012914
5	6750814	469621	Metsälä	ajoittamaton	röykkiö	1000012822
6	6751799	472716	Lyötilä Ruokosuo	ajoittamaton	maarakenne	1000012743
7	6751497	470835	Toittilansuo	ajoittamaton	röykkiö	142010035
9	6751207	469219	Pukkisuo	1. maailmansota	taistelukaivannot	1000012915
10	6751459	470626	Tervaharju 2	historiallinen	tervahauta	1000044642
11	6750405	469738	Mustalamminsuo	historiallinen	tervahauta	uusi kohde
12	6752372	471389	Sitikkaniemi	historiallinen	tervahauta	uusi kohde
14	6752610	472594	Heinäsuu	historiallinen	tervahauta	uusi kohde
15	6751692	471970	Anhavaistentie	historiallinen	tervahauta	uusi kohde
8	6751196	469515	Pukkisuo 2	historiallinen	asuinpaikka	1000044643
13	6752004	471316	Myllyoja	historiallinen	vesimylly	uusi kohde

Yleiskartta

Numerot ovat raportin kohdenumeroita. Punaiset pallot ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä, siniset muita kulttuuriperintökohteita.

Yleiskuvia

Vasemmalla: Hiekanottokuoppa tutkimusalueen kaakkoiskulmassa, kuvattu itään. Oikealla: Kangasmet-sää Anghavaiskankaalla, kuvattu kaakkoon.

Vasemmalla: Sähkölinjoja tutkimusalueen länsipäässä, kuvattuna länteen. Oikealla: Jyrkkää harjumaista maata tutkimusalueen lounaiskulmassa, kuvattuna etelään.

Vasemmalla: Lampi Myllyojan varrella, kuvattuna pohjoiseen. Oikealla: Tiheää kasvistoa suunnitellun sähkölinjan varrella, Korian Napanrinteellä.

Kiinteät muinaisjäännökset

1 IITTI KIVISENARONKALLIOT

Mjtunnus: 1000012867
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: 1. maailmansota
 Laji: varustus: taistelukaivannot

Koordin: N 6749827 E 470210

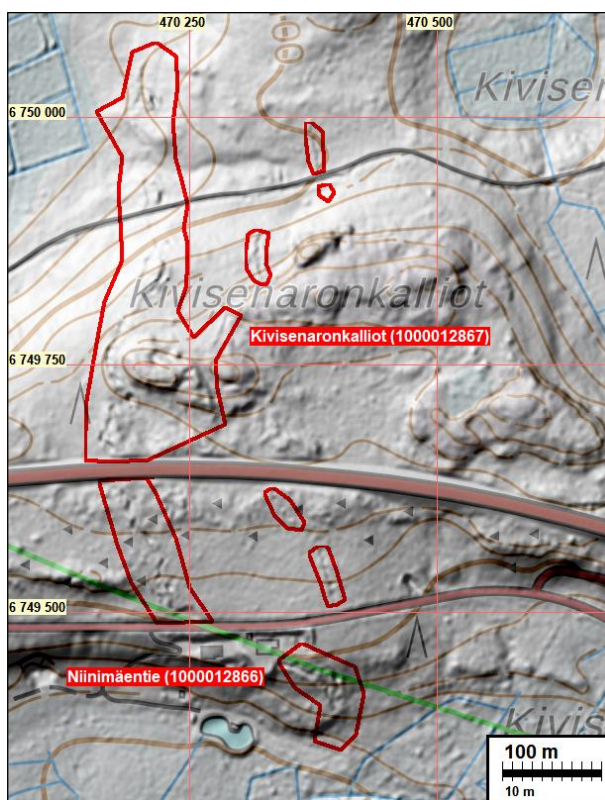
Tutkijat: Martti Koponen & Hannu Poutiainen 1994 inventointi, John Lagerstedt 2008 inventointi, Teemu Tiainen 2015 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Kausalan asemalta 6,5 km itään.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Ensimmäisen maailmansodan aikainen puolustus-asema, joka sijaitsee Salpausselän harjun pohjoisrinteellä valtatie 12:n pohjoispuolella. Moreeniharjun jyrkällä rinteellä kasvaa havumetsää. Lähinnä maahan

kaivettuja taistelu- ja yhdysautoja, joiden kokonaispituus on 600 m. Haudat alkavat Vt 12:n pohjoisreunalta ja laskeutuvat harjun pohjoisrinnettä jatkuen Lamminsuon reunalle, 200 m Mustalammen lounaispuolelle. Harjun huipulla on aloitettu, taaemman linjan rakentamista 90 m itään ulommaisesta linjasta. Ainoastaan 25 m viimeistelemätöntä hautaa on ehditty kaivaa. Ulommaisesta linjan taisteluhautoissa on 4 traverssia. Torjuntasuuntina ovat länsi ja luode. Kolme suojahuoneen kuoppaa.

Bakhia & Kuljukka 2023: Kohteen muinaisjäännösalue käveltiin kattavasti läpi ja Kivisenaronkallioiden puolustusvarustukset ovat muinaisjäännösrekisterin kuvailujen mukaisessa kunnossa. Inventoinnin havaintojen perusteella muinaisjäännösalueen rajausta koettiin kuitenkin tarpeelliseksi tarkentaa.

Kohteiden 1 liitti Kivisenaronkalliot ja [2 liitti Niinimäentie](#) muinaisjäännösalueet punaisella.

Vasemmallä: Puolustusrakenteita muinaisjäännösalueen pohjoispuolella, kuvattuna pohjoiseen. Oikealla: Juoksuhauta muinaisjäännösalueen keskellä, kuvattuna luoteeseen.

2 IITTI NIINIMÄENTIE

Mjtunnus: 1000012866
 Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
 Ajoitus: 1. maailmansota
 Laji: varustus: taistelukaivannot

Koordin: N 6749497 E 470229

Tutkijat: Martti Koponen & Hannu Poutiainen 1994 inventointi, John Lagerstedt 2008 inventointi, Teemu Tiainen 2015 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Kausalan asemalta 6,6 km itään.

Huomiot: Ensimmäisen maailmansodan aikainen puolustusasema, joka sijaitsee Salpausselän harjun etelärinteellä Kivisenaronkallioiden ja Tiiskojanmäen välisellä alueella, Vt 12:n eteläpuolella, Niemenmäentien kummallakin puolella. Jyrkässä moreeniharjun rinteessä, kivikkoisessa maastossa kasvaa sekametsää. Kohteen pohjoisosa sijaitsee Niemenmäentien ja Vt 12:n välisellä alueella. Keskiosa Niemenmäentien eteläpuolella on tuhoutunut jäätyään tonttialueen alle. Kohteen eteläosa on säilynyt parhaiten. Pohjoisosassa on 150 m taistelu- ja yhdyshautaa, jotka on kaivettu maahan. Torjuntasuunta on lounaaseen ja länteen. Osa haudoista on tuhoutunut läheisestä hiekkakuopasta tapahtuneen maanoton yhteydessä. Harjun huipulla hauta on erodoitunut V-profiilin muotoiseksi siten, että haudan leveys on yläosasta 3,5 m ja ala-osa 0,5 m. Syvyys on 2 m. Taisteluhaudassa on kaksi tarverssia sekä yhdet portaiden paikat haudan takaseinällä. Yksi kahdella sisäänkäynnillä varustettu suojahuoneen kuoppa. Eteläosassa on lähinnä maahan kaivettua hautaa 120 m. Traversseja on kolme. Yksi kahdella sisäänkäynnillä varustettu suojahuone.

Bakhia & Kuljukka 2023: Kohteen muinaisjäänösalueen Niimenmäentien pohjoispuolella oleva osuus käveltiin kattavasti läpi maastossa. Niimenmäentien pohjoispuolelta havaittiin taisteluhautoja n. 150 metrin pituudesta. Kohde on näiltä osin muinaisjäänösreksierin kuvailujen mukainen.

Sijaintikartta kohteen [1 liitti Kivisenaronkalliot](#) kuvauksessa.

Vasemmalla: Juoksuhaudaa Valtatie 12 kupeessa, kuvattu pohjoiseen. Oikealla: Juoksuhaudaa Niimenmäentien pohjoispuolella, kuvattu itään.

3 IITTI MUSTALAMPI

Mjtunnus: 142010034
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton (oli aiemmin rautakautinen)
 Laji: kivirakenteet: röykkiö (aiemmin hauta)

 Koordin: N 6750637 E 470572

 Tutkijat: Matti Huurre 1974 tarkastus, Johanna Seppä 2003 inventointi

 Sijainti: Paikka sijaitsee Kausalan asemalta 6,9 km itään.

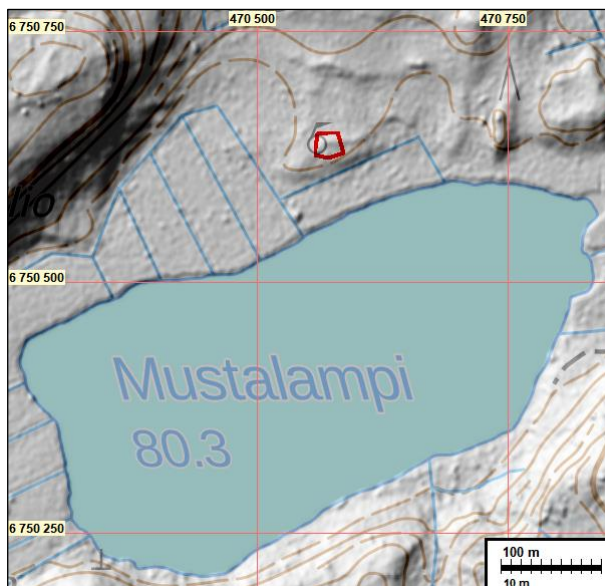
 Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Matalahkolla kumpareella suon keskellä Mustalammen pohjoispuolella rannasta noin 60 m:n päässä sijaitseva mahdollinen kiviröykkiö-hauta. Sammaleinen, halkaisija 3,5 m.

Bakhia ja Kuljukka 2023: Röykkiö sijaitsee kumpareella, Mustalammen pohjoispuolella. Röykkiön koko on. 3,5 metriä, korkeus alle metrin. Kohteen sijaintia tarkennettu ja muinaisjäännösaluetta päivitetty.

Kohde on merkitty Muinaisjäännösrekisteriin rautakautisena hautaröykkiönä, vailla perusteluita. Kohteen alkuperäinen löytäjä Matti Huurre ei ole ottanut kohdekuvauksessaan kantaa kohteen ajoitukseen ja lajiin, vaan ensimmäisen kerran kohde on mainittu rautakautisena hautaröykkiönä Sepän inventointiraportissa vuodelta 2003. Seppä ei kuitenkaan perustele ajoitustaan tai sitä, miksi kohde on nimenomaan hautaröykkiö. Wesa Perttola on inventoinut kohteen vuonna 2003 osana litin alueen lapinraunioita koskevaa pro gradu -työtään. Työnsä lopputuloksissa Perttola on määrittänyt kohteen ”muuksi kivirakennekohteeksi”, kohteen tarkemman lajin ollessa ”pronssi- tai rautakautinen? röykkiö” mikä tarkoittanee ”mahdollisesti”.

Kohde voi olla ulkonäkönsä puolesta varhaismetallikautinen lapinraunio. Tyypillisesti lapinraunio on kooltaan 3–10 metriä ja korkeudeltaan n. 0.3–0.7 metriä (Saipio 2023), eli kokonsa puolesta kohde on lapinraunioksi sopiva. Lapinrauniot tyypillisesti sijaitsevat vesistöjen rannoilla (Saipio 2023); Kohde sijaitsee Mustalammen välittömässä läheisyydessä niin, että kohteesta on selkeä näkymä Mustalammelle, ympäröivästä metsästä huolimatta. Kohde on kuitenkin niin sammaloituneessa kunnossa, että kohteen rakenteiden hahmottaminen ja lajin määrittäminen oli haastavaa ilman muinaisjäännökseen kajoamista. Röykkiö voisi olla myös ns. ryssänuuni tai kiukaan jäännös.

Ehdotamme kohteen ajoituksen muuttamista ”ajoittamattomaksi” ja lajin muuttamista ”röykkiöksi”, kunnes ajoitus ja laji voidaan selvittää tarkemmissa tutkimuksissa.

Kohteen muinaisjäännösrajaus punaisella viivalla.

Vasemmalla: Röykkiö kuvattuna etelään. Oikealla: Röykkiö kuvattuna itään.

4 IITTI TERVAHARJU

Mjtunnus: 1000012914
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: 1. maailmansota
 Laji: varustus: taistelukaivannot

Koordin: N 6750714 E 469871

Tutkijat: Martti Koponen & Hannu Poutiainen inventointi 1994, John Lagerstedt 2008 inventointi, Teemu Tiainen 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Kausalan asemalta 6,2 km itään.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Ensimmäisen maailmansodan aikainen puolustus-asema, joka sijaitsee Tervaharjun ja Juotinkallion länsireunojen juurella. Kohteen eteläosa on jyrkässä harjun rinteessä. Pohjoisosa on loivalla rinteellä, osin soistuvassa maastossa. Alueella kasvaa havumetsää.

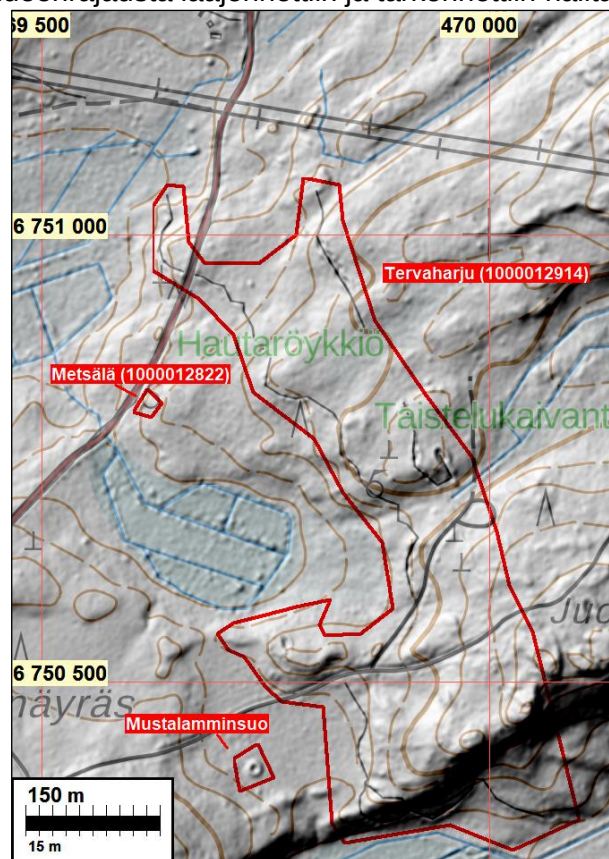
Pääosin maahan kaivettuja taistelu- ja yhdyshautoja, jotka ovat osin yli 2 m syviä. Osa haudoista on jäänyt keskeneräisiksi. Inventoitujen hautojen kokonaispituus on 1 km. Torjuntasuunnat ovat lounaaseen ja länteen, Juotinkallion eteläpuolella myös etelään. Taisteluhaudoissa on 19 traverssia. Yksi suojuhuoneen kuoppa, jossa on ollut kaksi sisäänkäyntiä. Kuopan syvyys on 3 m.

Mustalammen suunnistuskartan perusteella inventoidusta taisteluhautalinjasta 40–80 m itään kulkee taaempi puolustuslinja ylempänä rinteessä. Taaempaa linjaa ei ole inventoitu. Samoin haudat jatkuvat Juotinkallion eteläpuolella pitemmälle kuin inventoinnissa tarkastettiin.

Kohteen rajausta on tarkennettu laserkeilausaineiston perusteella 03/2017.

Kohteen pohjoisosaa tarkastettiin vuoden 2022 inventoinnissa, minkä myötä aluerajausta tarkennettiin sen osalta.

Bakhia ja Kuljukka 2023: Puolustusaseman taisteluhaudat ja muinaisjäännösalue käveltiin yksityiskohtaisesti läpi v. 2023 inventoinnissa. Muinaisjäännösalueen länsipuolelta havaittiin aikaisemmin kartoittamattomia juoksuhautoja ja traversseja. Kohteen alueenrajausta laajennettiin ja tarkennettiin näiltä osin.

Kohteille 4 liitti Tervaharju, [5 liitti Metsälä](#) ja [11 liitti Mustalamminsuu](#) ehdotetut muinaisjäännösalueiden rajaukset punaisella.

Vasemmallla: Puolustusvarustuksia muinaisjäännösalueen pohjoispäädyssä. Oikealla: Inventoinnissa havaittu, aiemmin kartoittamattomien puolustusvarustusten jäänteitä, uuden muinaisjäännösalueen länsipäädyssä.

5 IITTI METSÄLÄ

Mjtnnus: 1000012822
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton (oli aiemmin pronssikautinen)
 Laji: kivirakenne: rökkiö

Koordin: N 6750814 E 469621

Tutkijat: John Lagerstedt 2008 inventointi, Katja Vuoristo 2008 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Kausalan asemalta 6,0 km itään.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Kohde sijaitsee Pukkikankaan koillispuolella lähellä Pukkisuota. Paikan länsipuolella kulkee Urajärven rantaan vievä mökkitie. Alueella on kuusta ja mäntyä kasvavassa metsässä matalan kallionpyylän päällä halkaisijaltaan 3–4 m kokoinen ja noin 40 cm korkea kivirökkiö. Kivet ovat kahdessa kerroksessa ja ne ovat sammalen sekä jäkälän peittämiä. Rökkiö vaikuttaa rakenteensa perusteella lähinnä myöhäispronssikautiselta tai rautakautiselta hautarökkiöltä. Paikan läheisyydestä tunnetaan Haikanniemen hautarökkiöt sekä myös Äijänlahden kivirökkiöt, jotka ovat mahdollisesti hautoja. Kohde löytyi sotahistoriallisten muinaisjäännösten inventoinnin yhteydessä.

Bakhia & Kuljukka 2023: Kohde on Muinaisjäännösrekisterin kuvailujen mukainen. Kohteelle määritettiin inventoinnissa muinaisjäännösrajaus.

Kohde on merkitty Muinaisjäännösrekisterissä pronssi- tai rautakautiseksi rökkiöksi. Katja Vuoriston mukaan rökkiö vaikuttaa rakenteensa perusteella myöhäispronssikautiselta tai rautakautiselta hautarökkiöltä.

Maastossa ensi silmäyksellä kohde vaikuttaa kokonsa ja pyöreän rakenteensa puolesta olevan lapinraunio, vaikkakin kohteen sijainti kaukana vesistöistä piilossa olevalla paikalla ei ole lapinraunioille lainkaan tyypillistä. Alueelle ei ole tiettävästi varhaismetallikaudella yltänyt mikään muinaisjärvi tai Itämeren ranta, millä rökkiön sijaintia voisi perustella. Historiallisella ajalla kohde on sijainnut kaukana asutuksesta, eikä sen ympäristö kallioisuutensa ja jyrkkyytensä vuoksi ole ollut soveliaasta

maanviljelylle. Kyseessä tuskin on siis kaski- tai raivausröykkiö. Kohde voi olla rysänuuni, ottaen huomioon kohteen läheisyys Kustaan sodan taistelupaikkoihin, tai mahdollisesti kiuaskin. Raunio voisi olla myös kiukaan jäännös, esim. tervapirtin tai eräsijan.

Röykkiön rakenteita ei pystytty sen hyvin sammaloituneen kunnon takia tarkastamaan. Kohteen ajoituksen, lajin ja lopullisen statuksen määrittäminen edellyttää kivaustutkimuksia.

Ehdotamme kohteen ajoituksen muuttamista ”ajoittamattomaksi”, kunnes kohde tutkitaan tarkemmin.

Sijaintikartta kohteen [4 iitti Tervaharju](#) kuvauksessa.

Vasemmalla: Röykkiö kuvattuna lounaasta koilliseen. Oikealla: Röykkiö luoteispuolelta kuvattuna.

6 IITTI LYÖTTILÄ RUOKOSUO

Mjtunnus: 1000012743
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton (oli historiallinen)
 Laji: maarakenne (oli työ- ja valmistuspaikka)

Koordin: N 6751799 E 472716

Tutkijat: Katja Vuoristo 2008 inventointi

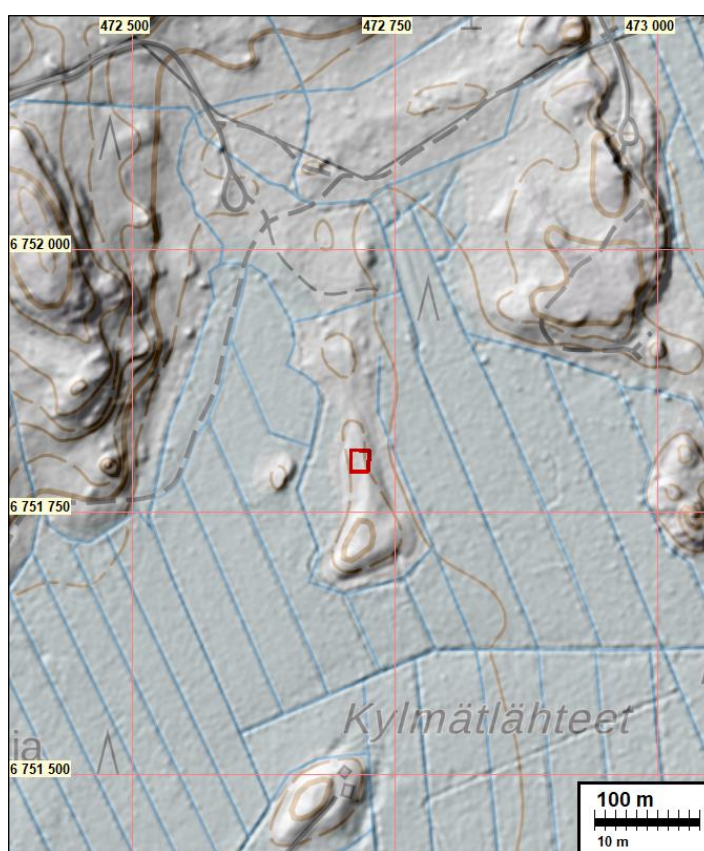
Sijainti: litin kirkolta 6.6 kilometriä kaakkoon.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Kohde sijaitsee Ruokosuo pohjoisreunalla olevalla kaapealla mäntyjä ja heinää kasvavalla niemikkeellä. Paikalla on kivensekainen pyöreä maavalli, jonka halkaisija on noin neljä metriä. Vallin sisäpuolella on halkaisijaltaan noin metrin kokoinen kuoppa, joka on hieman korkeammalla kuin vallia ympäröivä maanpinta. Vallien päällä kasvaa heinää ja sammalta sekä muutama koivu. Sammalen alla ei havaittu hiiltä, mikä viittaa siihen, ettei kyseessä ole hiilimiilu. Kokonsa puolesta rakenne on pieni myös tervahaudaksi. Kyseessä on todennäköisesti kuitenkin jokin historiallisen ajan toimintaan liittyvä rakenne. Kohde löytyi paikallisen asukkaan ilmoituksen perusteella

Bakhia ja Kuljukka 2023: Kohde sijaitsee suometsään yltävän hiekkaharjun päällä. Kohde on Vuoriston kuvailujen mukainen, tosin rakenteen päälle on kaatunut puita. V. 2023 inventoinnissa kohteen sijaintia tarkennettiin ja sille määritettiin muinaisjään-
nösrajaus.

Kohteen funktiota ei saatu inventoinnin puitteissa selvitettyä. Rakenne on koholla muusta ympäristöstä ja siitä on erotettavissa Vuoriston mainitsema kuoppa. Rakenne on aivan liian pieni tervahaudaksi. Muinaisjään-
nöksen ympärille tehdyissä kairapistoissa ei havaittu hiiltä, eli kyseessä tuskin on hiilimiilu tai vastaava. Kohteen funktion ja ajoituksen määrittäminen vaatii tarkempia kaivaustutkimuksia.

Koska kohteelle ei voitu määrittää ajoittavaa muinaisjään-
nösrajaa, ehdotamme että sen ajoitus muutetaan "ajoittamattomaksi".

Kohteelle ehdotettu muinaisjään-
nösrajaus punaisella.

Vasemmalla: Röykkiö kuvattuna etäältä, kohti lounasta. *Oikealla:* Röykkiö kuvattuna lounaaseen.

7 IITTI TOITILANSUO

Mjtunnus: 142010035
 Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton (oli varhaismetallikautinen)
 Laji: röykkiö

Koordin: N 6751497 E 470835

Tutkijat: Matti Huurre 1974 tarkastus, Wesa Perttola 2003 tarkastus, Johanna Seppä 2003 inventointi, Teemu Tiainen 2022 inventointi

Sijainti: 5,5 km litin kirkosta kaakkoon.

Huomiot: **Muinaisjäänösrekisteri:** Kiviröykkiöhautoja Toittilansuon luoteisreunalla olevalla kallioisella mäellä Urajärven kaakkoispuolella. Röykkiö a sijaitsee Toittilantieltä lähetevän metsäautotien laidassa, tien eteläpuolella mäen etelärinteessä maapohjalla. Röykkiön halkaisija on neljä metriä. Röykkiö b sijaitsee röykkiöstä a noin 100 metriä koilliseen mäen korkeimmalla kohdalla paljaalla kalliolla. Halkaisijaltaan 4-metrinen röykkiön keskellä on kuoppa.

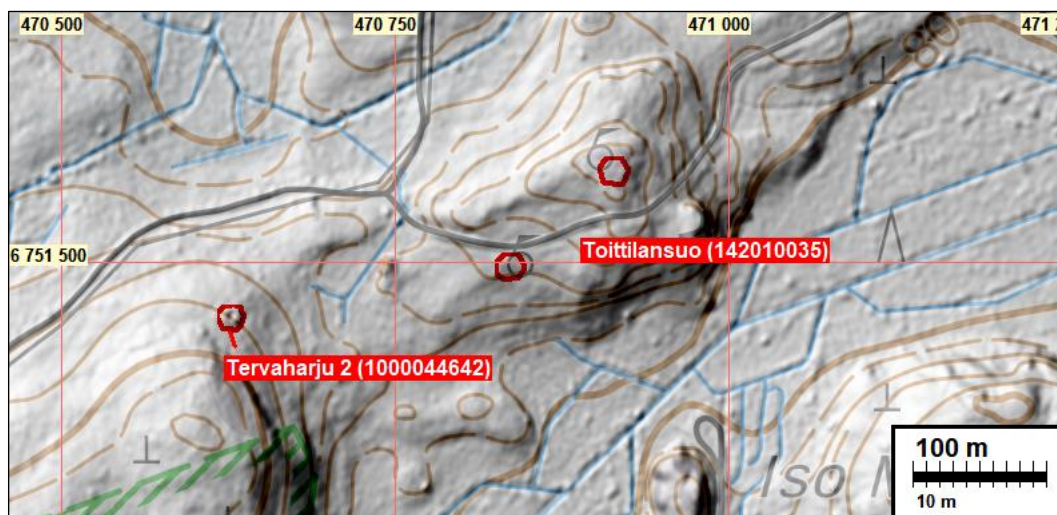
Inventointi 2022: Röykkiö a (N 6751497 E 470835) sijoittuu noin 10 m tien laidan eteläpuolelle. Röykkiön halkaisija on noin neljä metriä ja sitä peittää sammal- ja heinäkerros. Röykkiön korkeus on hieman alle metri. Röykkiön päällä on paksu laho kanto ja muutamia nuoria mäntyjä. Röykkiö b (N 6751569 E 470914) sijaitsee kallion päällä ja sitä peittää osin sammal ja jäkälä. Röykkiön korkeus on noin 80 cm ja halkaisija noin 4 m. Sen keskellä on noin 80 cm kokoinen ja 40 cm syvyinen kuoppa. Kasvillisuuden alta erottuvien kivien koko on noin 25–50 cm. Röykkiö erottuu selkeästi ympäristöstään.

Bakhia & Kuljukka 2023: Röykkiöt ovat v. 2022 inventoinnin mukaisessa kunossa.

Röykkiöt ovat merkitty Muinaisjäänösrekisterissä pronssi- ja/tai rautakautisiksi. Ei ole tietoa, mihin röykkiöiden ajoitus perustuu, kun mitään varsinaisia perusteluja ajoitukselle ei ole aiemmissa raporteissa annettu. Röykkiöiden sijainti korkeilla, näkyvillä paikoilla on tyypillistä varhaismetallikautisille röykkiöille, mutta alueelle ei ole tietävästi pronssikaudella yltänyt mikään muinaisjärvi tai Itämeren ranta, millä röykkiön sijaintia voisi perustella. Röykkiöt tuskin ovat historiallisen ajan kaski- tai raivausröykkiöitä, ottaen huomioon ympäröivän maaston sopimattomuus viljelylle.

Röykkiöt voivat olla ulkonäkönsä puolesta lapinraunioita. Muina mahdollisuuksina voi olla esimerkiksi ryssänuuni, tai kiuas. Röykkiöiden ajoituksen määrittäminen kuitenkin edellyttää tarkempia kaivaustutkimuksia.

Kohteen ajoitus ehdotetaan muutettavan ”ajoittamattomaksi”, kunnes röykkiöt voidaan tutkia tarkemmin.

Kohteiden 7 liitti Toittilansuo ja [liitti Tervaharju 2](#) muinaisjäännösrajaukset punaisella.

Vasemmalla: Röykkiö A kuvattuna etäältä, kohti kaakkoa. Oikealla: Röykkiö A kuvattuna etelään.

Vasemmalla: Röykkiö B kuvattuna etäältä, kohti etelää. Oikealla: Röykkiö B kuvattuna etelään.

9 IITTI PUKKISUO

Mjtunnus: 1000012915
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen, 1. maailmansota
 Laji: varustus

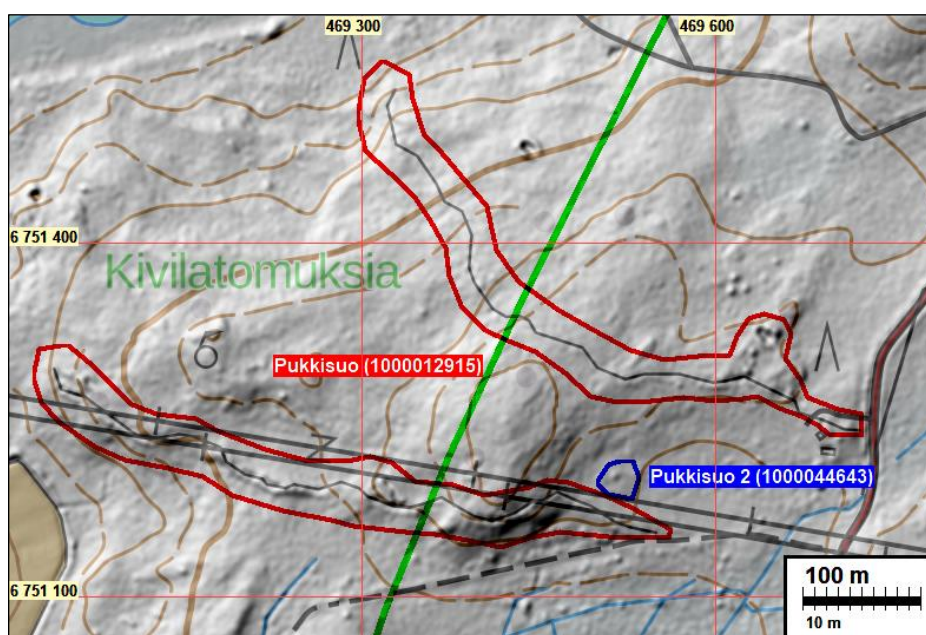
Koordin: N 6751207 E 469219

Tutkijat: John Lagerstedt 2008 inventointi, Teemu Tiainen 2022 inventointi

Sijainti: litin kirkolta 5.0 km kaakkoon.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Pukkisuo pohjoispuolella sijaitseviin puolustusvarustuksiin kuuluu kaksi erillistä puolustuslinjaa, joiden puolustussuunta on kutakuinkin lounaaseen. Taisteluhaudat paikalla ovat osin syviä (jopa 2 m) ja näyttäviä. Paikoin ne ovat alle puoli metriä syviä ojamaisia kaivantoja, joiden tekeminen on ilmeisesti jäänyt kesken. Lounaanpuoleisen taistelukaivannon pituus on noin 590 m ja koillisemmän noin 560 m. Inventoinnin 2022 aikana taistelukaivannot käveltiin lävitse ja niiden ääripisteet mitattiin käsi-gps:llä. Taisteluhautojen tuliasemia, ampumasyvennyksiä, traversseja ja suojahuoneita ei tarkemmin kartoitettu, johtuen gps:n riittämättömästä mittaustarkkuudesta. Taisteluhautojen sijainnit ja laajuudet pystyttiin mittaamaan tarkasti Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineiston perusteella (rinnevarjoste pistepilvi), mihin perustuen muinaisjäännösalueiden rajauksia tarkennettiin hieman.

Bakhia & Kuljukka 2023: Puolustusvarustusten muinaisjäännösalue koostuu kahdesta erillisestä alueesta. Kummankin alueen tutkimusalueelle yltävät eteläosat käveltiin kattavasti läpi. Taisteluhaudat ovat lounaanpuoleisella alueella paikoitellen lähes tuhoutuneita ja heinäkasvillisuuden valtaamia, mutta hauta on silti erotettavissa näiltä osin ympäröivästä maastosta. Koillispuoleisen alueen taisteluhaudat ovat säilyneet hyvin.

Kiinteän muinaisjäännöksen 9 litti Pukkisuo muinaisjäännösalue punaisella ja muun kulttuuriperintökohteen [8 litti Pukkisuo](#) 2 raja sinisellä. Tutkimusalueen raja merkitty karttaan vihreällä viivalla.

Vasemmalla: Lounaanpuoleisen alueen juoksuhautaa, kuvattuna lounaaseen. Oikealla: Lähes tuhoutu-
nutta juoksuhautaa lounaanpuoleisella alueella, kuvattuna lounaaseen.

Vasemmalla: Koillispuoleisen alueen juoksuhautaa, kuvattuna lounaaseen. Oikealla: Koillispuoleisen juok-
suhaudan traverssi, kuvattuna länteen.

10 IITTI TERVAHARJU 2

Mj tunnus: 1000044642
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: valmistus: tervahauta

Koordin: N 6751459 E 470626

Tutkijat: John Lagerstedt 2008 inventointi, Teemu Tiainen 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Iitin kirkolta 5,3 km lounaaseen.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Tervaharjun koilliskulmalla sijaitsee halkaisijaltaan noin 15 m kokoinen keskussäiliöllinen tervahauta. Tervahauta on suppilomainen, syvyyttä pohjalta vallien laelle on noin kaksi metriä. Haudan ulkoreunan puolelta vallin korkeus on noin 1–1,5 metriä. Leveyttä vallilla on 4–6 metriä. Tervahaudasta ei havaittu hals-siaukkoa tai -uraa. Tervahaudan päällä kasvaa eri ikäistä puustoa ja se on hankalahko erottaa maastosta.

Bakhia & Kuljukka 2023: Kohde on muinaisjäännösrekisterin kuvailujen mukainen.

Sijaintikartta kohteen [7 liitti Toittilansuo](#) kuvauksessa.

Vasemmalla: Tervahaudan vallia kuvattuna idästä. Oikealla: Tervahauta kuvattuna pohjoiseen.

11 IITTI MUSTALAMMINSUO

Mjtunnus: UUSI KOHDE
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 6750405 E 469738

Sijainti: Paikka sijaitsee litin kirkolta 5,9 km etelään.

Huomiot: Mustalammesta n. 530 metriä luoteeseen sijaitsee tervahauta tiheän kuusikon keskellä. Tervahauta on rakenteeltaan suppilomainen, ollen halkaisijaltaan 15 metriä ja syvyydeltään 3–4 metriä. Vallit ovat rakenteessa jyrkät ja leveät, ollen leveydeltään 9 metriä. Tervahaudassa ei havaittu halssia.

Sijaintikartta kohteen [4 litti Tervaharju](#) kuvauksessa.

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna itään. Oikealla: Tervahauta kuvattuna länteen.

12 IITTI SITIKKANIEMI

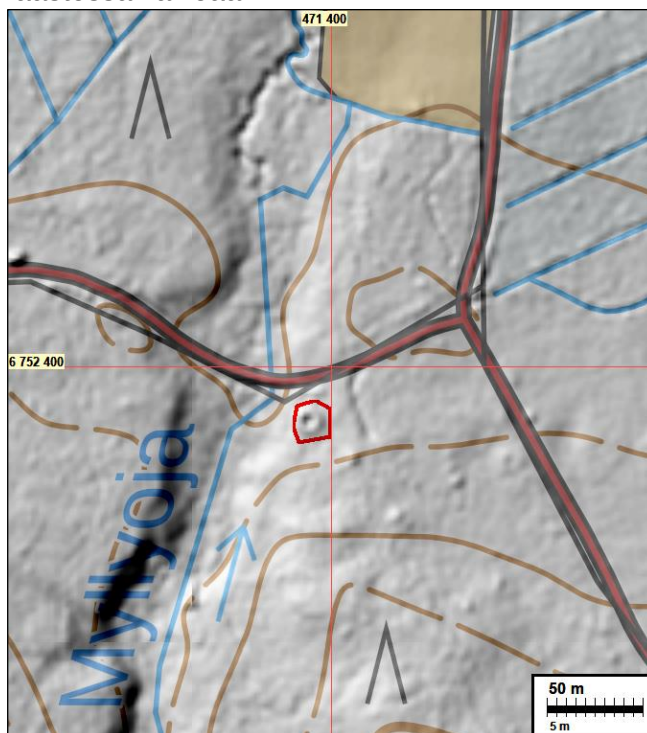
Mjtunnus: UUSI KOHDE
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 6752372 E 471389

Sijainti: Paikka sijaitsee litin kirkolta 5,2 km lounaaseen.

Huomiot: Halssiton tervahauta Sitikkaniemen ja Myllyojan risteyksessä. Tervahauta on halkais-
jaltaan noin 10 m, syvyydeltään 2 m. Valleihin tehdyissä lapionpistoissa havaittiin
hiiltä.

Tervahaudan päälle ja sen ympäristöön on istutettu kuusia, mikä tekee sen havain-
noinnista maastossa vaikeaa.

Kohteelle ehdotettu muinaisjäännösrajaus punaisella.

Vasemmalla: Tervahaudan kuoppa. Oikealla: Tervahaudan vallia, kuvattuna etelään.

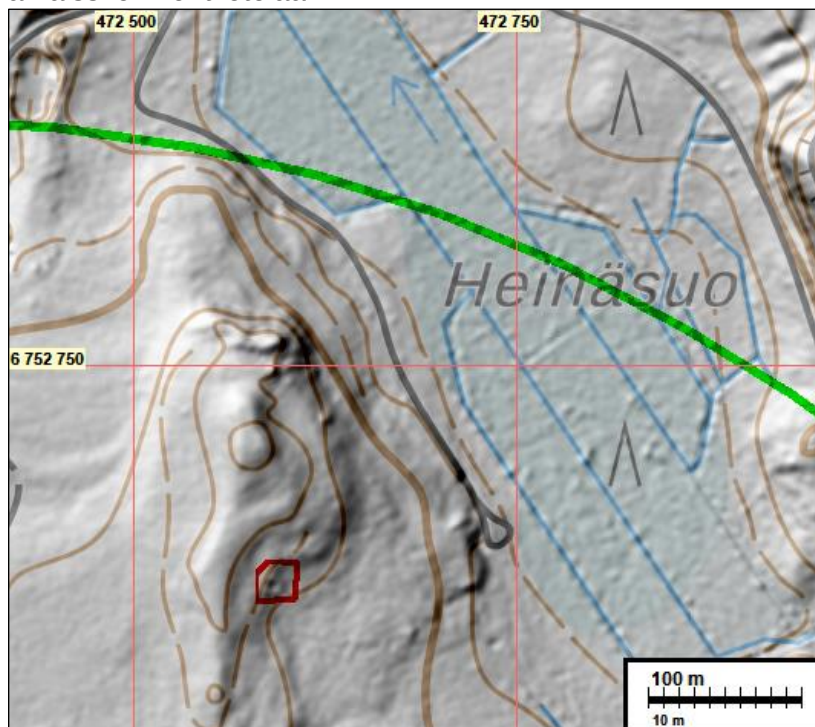
14 IITTI HEINÄSUO

Mjtunnus: UUSI KOHDE
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: tervahauta

Koordin: N 6752610 E 472594

Sijainti: Kohde sijaitsee litin kirkolta 6,0 km lounaaseen.

Huomiot: Anhavaistenkankaan itäosassa sijaitsee tervahauta, jonka halkaisija on noin 13 m. Laakean tervahaudan syvyys on 2 m ja vallien leveys 2,5 m. Tervahaudan 5 metriä pitkä halssi on kohti etelää.

Kohteelle ehdotettu muinaisjäännösrajaus punaisella. Tutkimusalueen raja merkitty karttaan vihreällä.

Vasemmalla: Tervahaudan halssi, kuvattuna itään. Oikealla: Tervahauta kuvattuna etelään.

15 IITTI ANHAVAISTENTIE

Mjtunnus: UUSI KOHDE
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 6751692 E 471970

Sijainti: Paikka sijaitsee litin kirkolta 6,1 km lounaaseen.
 Huomiot: Kaksi tervahautaa vierekkäin Anhavaistentien varrella olevan suuren hiekanotto-kuopan lähistöllä.

Isompi tervahauta (N 6751689 E 471966) on halkaisijaltaan 12 metriä ja syvyydeltään 2 metriä. Halssin vallit ovat kooltaan 4 metriä. Mahdollinen umpeutunut halssi länteen.

Pienempi tervahauta (N 6751697 E 471977) on halssiton ja syvyydeltään 1.5 metriä. Halkaisijaltaan tämä tervahauta on n. 8 metriä.

Kohteelle ehdotettu muinaisjäännösrajaus punaisella.

Vasemmalla: Isompi tervahauta itään kuvattuna. Oikealla: Pienempi tervahauta kaakkoon kuvattuna.

Muut kulttuuriperintökohteet

8 IITTI PUKKISUO 2

Mjtunnus: 1000044643
 Status: muu kulttuuriperintökohde (s)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: asuinpaikka: torppa

Koordin: N: 6751196 E: 469515

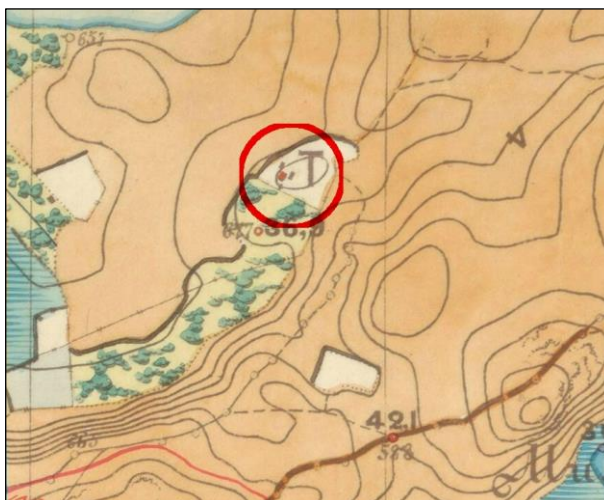
Tutkijat: Teemu Tiainen 2022 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Kausalan asemalta 5,9 km itään.

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Vuoden 1875 senaatinkartalta paikannettu torpanpaikka sijoittuu taistelukaivantojen väliin inventointialueen keskivaiheilla. Muilla tarkastetuilla vanhoilla kartoilla (vuosien 1784/1811, 1842, 1918, 1965 kartat) torpan paikalle ei ole merkitty asutusta. Paikka sijoittuu voimajohtolinjan aukkoon, joka rajautuu pohjoisessa tiheään nuoreen kuusikkoon. Paikalla on tasatun oloinen muutamien aarien kokoinen kivetön alue. Paikalta tavattiin kaksi rökkiötä (N 6751196 E 469515 ja N 6751204 E 469522), joiden halkaisija on noin 3 m ja korkeus alle puoli metriä. Alueelle tehtiin muutama koekuoppa, joista paljastui noin 15–30 cm paksuinen karkean hiekan/moreenin ja mullan sekainen maannos, jonka seassa oli muutamia hiilen hipuja. Pohjamaa paikalla oli hietainen moreeni. Pienet rökkiöt liittyvät mitä ilmeisimmin torpan paikan raivaamiseen. Koekuoppien maannos viittaisi pihamaahan tai peltoon.

Bakhia & Kuljukka 2023: Kohde on v. 2022 kuvausten mukainen.

Sijaintikartta kohteen [9 litti Pukkisuo](#) kuvauksessa.

Torppa v. 1875 pitäjänkartalla.

Torpan paikka kuvattuna pohjoiseen.

13 IITTI MYLLYOJA

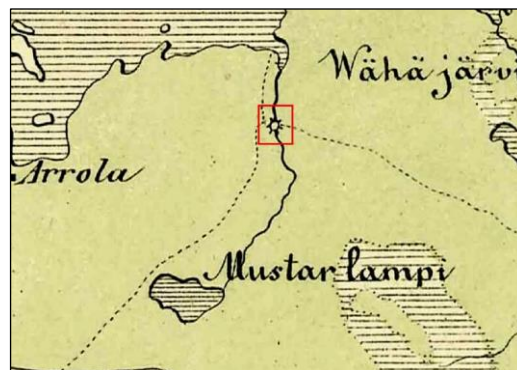
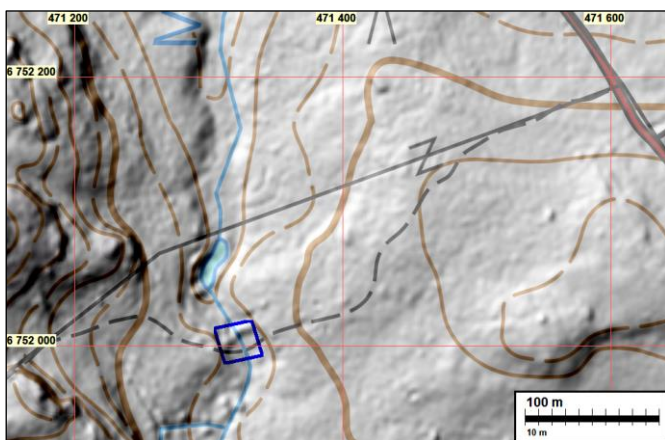
Mjtunnus: UUSI KOHDE
 Status: muu kulttuuriperintökohde
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: valmistus: vesimylly

Koordin: N: 6752004 E: 471316

Sijainti: Paikka sijaitsee litin kirkolta 5,4 km lounaaseen.

Huomiot: Kalmbergin kartalle 1850-luvulta on merkitty Myllyojan varteen vesimylly, mistä oja on oletettavasti saanut aikoinaan nimensä. Myllyä ei ole merkitty Kalmbergin kartastoa vanhempiin taikka uudempiin karttoihin.

Paikalla on pinottuna suurehkoja kiviä päällekkäin suorassa linjassa ojan molemmin puolin, mikä viittaa rakenteen kulkeneen aikoinaan ojan yli. Rakenteen vieressä on uudehko puinen silta. Osa nykyisistä kivirakenteista voi olla vanhan myllyn jäänteitä.

Vasemmalla: Kohteen sijainti sinisellä viivalla. Oikealla: Ote Kalmbergin kartalta v. 1855, mihin kohteen kohdalle on merkitty mylly.

Vasemmalla: Kiviä pinossa Myllyojan länsirannalla. Oikealla: Myllyn paikka kuvattuna etelään.